

ULUSLARARASI SOSYAL ARAŞTIRMALAR DERĐİŐİ THE JOURNAL OF INTERNATIONAL SOCIAL RESEARCH

Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi / The Journal of International Social Research
Cilt: 13 Sayı: 71 Haziran 2020 & Volume: 13 Issue: 71 June 2020
www.sosyalarastirmalar.com Issn: 1307-9581

PALEOLİTİK VE NEOLİTİK ÇAĞDA ORTA KIZILIRMAK HAVZASI *MIDDLE KIZILIRMAK BASIN IN PALEOLITHIC AND NEOLITHIC AGE*

Veli ÜNSAL*

Özet

Bilindiği gibi nehirler veya genel tanımı ile suyolları, insan hayatı üzerinde önemli rol oynar. Hem geçmişte hem de günümüzde yerleşim merkezleri, tarım alanları ve nüfus potansiyeli akarsular ve dolayısı ile onların meydana getirdiği geçitler ve yollar çerçevesinde yoğunlaşmıştır. Bu bakımdan konumuzu oluşturan, Orta Kızılırmak Havzası büyük bir nehir ve onun kolları üzerindeki verimli topraklarda yer alır. Havza tarih öncesi çağların en başından itibaren yoğun bir yerleşmeye sahne olmuştur. Orta Kızılırmak Havzası'nın tarih öncesi çağlarıyla ilgili olarak yapılan çalışmalar sayesinde sadece havzanın değil İç Anadolu'nun tarih öncesi çağlarının da göreceli bir kronolojisi çıkarılabilmektedir. Orta Kızılırmak Havzası'nda iskân faaliyetlerinde bazı farklılıklara rastlanır. Havzanın Kayseri, Kırıkkale ve Nevşehir yörelerinde ilk iskân izlerine Paleolitik Çağ'da rastlanır. Bu illerde yapılan araştırmalarda Paleolitik Çağ yerleşmeleri ve buluntuları ile karşılaşmıştır. Ancak Neolitik Çağa geldiğinde ise Kayseri ve Nevşehir de bu dönem kesintisiz bir şekilde devam ederken Kırıkkale ve çevresinde kesintiye uğramaktadır.

Anahtar Kelimeler: Kızılırmak, Paleolitik, Neolitik, Kayseri, Kırıkkale, Nevşehir.

Abstract

As it is known, rivers or waterways with general definition play an important role in human life. Both in the past and today, settlement centers, agricultural areas and population potential are concentrated within the framework of streams and therefore the passageways and roads created by them. In this respect, the Middle Kızılırmak Basin is located on fertile land on a large river and its tributaries. The basin has been the scene of intense settlement since the beginning of prehistoric times. A relative chronology of the prehistoric ages of the middle Kızılırmak Basin, not only of the basin, but also of the prehistoric ages of Central Anatolia, has been obtained through the studies conducted in relation to the prehistoric ages of the Middle Kızılırmak Basin. There are some differences in settlement activities in the Middle Kızılırmak Basin. The first traces of settlement are found in Kayseri, Kırıkkale and Nevşehir regions of the basin during the Paleolithic age. Paleolithic Age settlements and finds were encountered in the research conducted in these provinces. However, when the Neolithic Age, Kayseri and Nevşehir continued in this period without interruption while Kırıkkale and its environs are interrupted.

Keywords: Kızılırmak, Paleolithic, Neolithic, Kayseri, Kırıkkale, Nevşehir.

* Prof. Dr., Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Fen-Edebiyat Fakültesi, Tarih Bölümü

Giriş

Tarih öncesi Çağlar; Paleolitik (Alt, Orta ve Üst), Mezolitik (Epipaleolitik), Neolitik (çanak çömleksiz ve çanak çömlekli), Kalkolitik (Erken, Orta, Geç) ve Tunç Devri (Eski, Orta, Son) olmak üzere birkaç bölümde incelenir (Dinçol, 1982, 16; Memiş, 1989, 6; Akurgal, 1995, 21).

Anadolu'da Paleolitik Çağ yerleşmelerinde sistemli ve ayrıntılı kazıların yapılmaması, Avrupa ve Afrika'ya nazaran kesin bir kronolojinin henüz ortaya çıkmamasına neden olmuştur. Ancak yüzey araştırmalarında ve kazılarda ele geçen yontma taş aletlerin özellikle Batı Avrupa ve Yakınoğu Paleolitik endüstrileri ile tipolojik özelliklerine dayanarak karşılaştırmalı bir kronolojinin ortaya konulmasına çalışılmıştır¹. Anadolu'nun Paleolitik Çağı ile ilgili olarak, kazı ve araştırmalar artmadığı sürece bu problemlere yenileri ekleneceği şüphesizdir.

Çalışma konumuzu oluşturan Orta Kızılırmak Havzası, İç Anadolu Bölgesinin Orta Kızılırmak Bölümü içerisinde yer alır. Bölgenin en büyük bölümüdür. Bölümün kuzey kesiminde arızalı bir yapı, güney kesiminde düzlükler, orta kesiminde ise Kızılırmak platosu vardır. Fırat Havzasından sonra, Türkiye'nin ikinci büyük havzasıdır. Anadolu'nun genelinde olduğu gibi Orta Kızılırmak Havzası da insan yerleşimine elverişli bir saha da yer almaktadır. Son derece zengin tarihi, arkeolojik ve doğal kaynaklara sahip olan Orta Anadolu coğrafi konumu itibarıyla, güneyde Akdeniz doğuda Anadolu'nun yüksek kesimleri, kuzeyde Karadeniz ve batıda Ege kıyıları arasında bir orta bölgedir. Bu nedenle bu bölge binlerce yıl önce parlayıp sönen eski medeniyetlerin bir kavşak yeridir. Orta Anadolu bozkırları tarih öncesi çağlarda insanların ihtiyaçlarını karşılayabilmesi için bütün elverişli özelliklere sahipti. Su kaynaklarının çokluğu, tabii sığınakların varlığı, çayır ve ormanlık alanları ve özellikle av hayvanlarının bolluğu ile insanlığı en eski çağlardan beri buralara çekmişti. Bugün Orta Anadolu her ne kadar yarı çıplak bir görünüm arz ediyorsa da, kuvvetle muhtemel, tarih öncesi çağlarda vadiler arasında kıvrılarak akan çay ve dereler boyunca, sık korular ve kışa dayanıklı ormanlarla kaplı bir bölgeydi. Bu yüzden tarih öncesi çağlar için yerleşmeye müsait bir coğrafyaya sahipti (Güngördü, 1989: 2-3).

Orta Kızılırmak Havzası içerisinde yer alan ve bu çalışmaya konu olan şehirler Kayseri, Kırıkkale ve Nevşehir'dir.

Kayseri, Kırıkkale ve Nevşehir çevrelerinde tarih öncesi çağlardan ilki olan, Paleolitik Çağa ait hem buluntu yerlerine hem de bazı buluntulara rastlanmaktadır. Neolitik Çağda ise Kayseri ve Nevşehir bir devamlılık gösterirken Kırıkkale'de yerleşim kesintiye uğramaktadır.

1. Paleolitik Çağ

İnsanlık tarihinin en uzun sürecini oluşturan Paleolitik dönem, taş teknolojisinin gelişimine bağlı olarak Alt, Orta ve Üst olmak üzere üç ana bölüme ayrılmıştır (Kınal, 1991, 10; Yıldırım, 2002, 15; Sevin, 2003, 8). Paleolitik, Eski Taş Çağı yâda henüz besin üretim aşamasına erişemediklerinden dolayı Toplayıcılık ve Avcılık Dönemi adı verilen bu evreyle ilgili araştırmalar ancak, 20. yüzyılın ikinci yarısından itibaren yoğunluk kazanmıştır. Paleolitik insan topluluklarının yaşam biçimleri toplayıcılık ve avcılığa dayanıyordu (Maisels, 1999, 107; Akurgal, 1999, 3; Yıldırım, 2002, 15; Sevin, 2003, 7; Bahar, 2010, 184)². Bu çağ insanı dördüncü zamanın ilk kısmında çok soğuk iklim koşulları altında yaşamıştır. Ayrıca bu zaman içerisinde köklü iklim değişiklikleri olmuştur. Bu değişikliklerden hem dünyamız hem de taş devri kültürleri etkilenmiş ve bu kültürler çeşitli bölgelere yayılmıştır. Sözü edilen değişikliklerden etkilenen insanlar buldukları yerlerden daha iyi yaşayabilecekleri yerlere gitmişlerdir (Çiğdem, 1996, 15; Yıldırım, 2002, 16; Sevin, 2003, 7). Bu çağ insanı mesken olarak, doğal kaya mağaralarını, kaya altı sığınaklarını ve çok ilkel barınakları geçici yerleşim amaçlı kullanmıştır. Üretim konusunda bilgileri olmadığı için geçimlerini avcılık ve toplayıcılık ile sağlıyorlar, günlük yaşantılarını ise doğada bulunan çakıl taşlarından kaba aletler yaparak sürdürmeye çalışıyorlardı. İnsanoğlu dünyada yaşamaya başladığı en eski çağlarda, yaşam kaynağı için vazgeçilmez olan suyun yanında, beslenme ihtiyacını en ilkel yöntemlerle bulunduğu coğrafi alandaki bitkisel ürünlerden karşılamıştır. Araç gereç olarak ise bu çağ insanı taştan, tek yâda iki taraflı el baltası kullanıyordu. Devrin sonlarına doğru ise, kemikten iğneler ve obsidyenden mızrak uçlarını kullanmıştır (Dinçol, 1982, 13; Memiş, 1989, 6; Kınal, 1991, 9; Akurgal, 1995, 21). Bu çağa ait çeşitli teknik ve tipteki taş ve kemikten yapılan aletler kadar önemli kalıntılar, Anadolu'nun çeşitli yerlerinde tespit edilmiş olan mağara ve kaya resimleridir. Bunlar ilk insanın kültür seviyesini aydınlatan verilerdir. Bu kaya resimlerine Kars,

¹ Paleolitik Çağ hakkında ayrıntılı bilgi için bk., Lloyd, 1998, 16; Şenel, 1995, 52 vdd.; Akurgal, 1999, 2 vd.; Sevin, 2003, 7 vdd.; Yıldırım, 2002, 15 vdd.

² Ayrıntılı bilgi için bk. Dinçol, 1982; 12; Memiş, 1989; 6; Kınal, 1991; 9; Erzen, 1992; 8 vd.; Şenel, 1995; 58 vd.; Akurgal, 1995; 21; Lloyd, 1998; 24.

Van, Hakkâri, Adıyaman ve Malatya civarındaki bazı yerleşmelerde rastlanmıştır. İnsanoğlunun ilk geçim kaynağını yani toplayıcılığı, bitki kökleri, otlar ve ağaç meyveleri oluşturur. Toplayıcılıkta esas olan insanın günlük gereksinimleridir. Bunun içinde insanoğlu sadece bulduğu hazır besinler ile yetinmiş ve bunları kolayca bulabileceği ortamlara doğru yönelmiştir. Toplayıcılık Paleolitik Çağ insanının yaşam biçimidir. Yine bu çağ insanı için doğadaki yabani hayvanlar büyük bir tehlike oluştuyordu. Yabani hayvanlar karşısında zor durumda kalan insanoğlu hayatını korumak için bu çağın bir başka yaşam biçimi olan avcılığı keşfetti. Daha öncesinde bu hayvanlardan kaçan insanoğlu bundan böyle birtakım araç-gereç ve yöntemlerle avlanmaya başladı (Şenel, 1995, 49 vd.; Çiğdem, 1996, 17). Bu çağ insanının bıraktığı kalıntılar arasında genellikle çakmak taşlarının yontulmasıyla biçimlendirilmiş baltalar, kesiciler, deliciler ve kazıycuların bulunması bu kültüre, Paleolitik (Eski Taş Çağı) adının verilmesine sebep olmuştur. Yapılan araştırmalar sonucu Anadolu'nun Paleolitik Çağının oldukça zengin olduğu ortaya konulmuş ve Anadolu'nun Paleolitik haritası çıkarılmıştır³.

1.1.Paleolitik Çağ'da Kayseri ve Çevresi

Orta Kızılırmak Havzası'nın Kayseri, Kırıkkale ve Nevşehir yörelerinde Paleolitik Çağ verileri sabittir. Gerek Kayseri ve yakın çevresinin, gerekse Orta Kızılırmak Havzası'nın bu yöresinin Paleolitik Çağı bölgede varlığı bilinen Barsık ve Soğanlı Dere buluntuları ile aydınlanmaktadır.

1.1.1.Barsık

Kayseri ili Merkez ilçeye bağlı Barsık Köyü yakınlarında, Kayseri-Felâhiye karayolu üzerindedir. Kızılırmak Nehri ile kesişen küçük bir kuru dere vadisinin teraslarında ve çakıl dolgulu alanda yer almaktadır.

1963 yılında Kızılırmak boyunca gerçekleştirilen jeolojik araştırmalar sonucunda tespit edilmiştir. Araştırmacılara göre Kızılırmak Nehri'nin 40 m.lik terasında, moloz dolgu toprağı içinde yontma taş parçaları bulunmuştur. Yontma taş buluntulara Kızılırmak'ın geçmişte oluşturduğu dolgu toprakları arasında rastlanmış ve bu alan araştırmacılar tarafından Alt Paleolitik Çağ'a tarihlendirilmiştir (Harmankaya-Tanıdı, 1996).

Ele geçirilen küçük buluntular arasındaki kaba yongalaşmış taş nesnelere vardır ve bunlardan ikisi, kireç taşındandır. Bu buluntular kaba taşlara yakın bir biçimsellik gösterir. Ele geçen çakıl taşı bir alet ise beyaz renktedir. Dışa doğru kavimli ve yarım daire biçimindeki kaba düzeltili bu alet yuvarlak kazıycı veya disk biçimli bir çekirdek olarak tanımlanabilir. Buluntuların tümünün Kızılırmak tarafından akarsu taşıma yöntemiyle bir başka yerden buraya geldiği ve depolandığı kabul edilmektedir. Bu buluntuların üzerlerindeki sürüklenme ve aşınım izleri, söz konusu aletlerin bu bölgeye başka yerden geldikleri görüşünü kuvvetlendirir. Buluntular, biçimsel özelliklerine ve buldukları alanın özelliğine dayanarak kesin olmamakla birlikte Acheuléen benzeri olarak tanımlanmaktadır (Tomsky, 1982, 217 vd.).

1.1.2.Soğanlı Dere

Soğanlı Dere, Kayseri il merkezinin güneybatısında, Soğanlı Dere Vadisindedir. Buluntu alanının bu vadi içindeki tam yerinin tespiti zordur (Harmankaya-Tanıdı, 1996).

Vadiye ismini veren bölgede Paleolitik Çağ'a tarihlenebilecek bir tek alet, yüzey buluntusu olarak karşımıza çıkmaktadır (Campbell-Thompson, 1910, 71).

Aynı yerleşmeyi 1946 yılında Kökten incelemiştir. Kökten, Yeşilhisar İlçesi ile Soğanlı Köyü arasında vadiyi taramış (Kökten, 1947, 226), ancak arazi üzerinde ve Soğanlı Deresi'ne yakın yataklardaki kesitlerde elde ettiği obsidyen parçaları tarihlendirmemiş ve bu alet veya artıklarının ne oldukları hakkında da bir yorum getirmemiştir. Buna karşın, Paleolitik Çağ aletlerinin Soğanlı Vadisi'nde değil, vadinin üstündeki düzlüklerde aranmasının daha doğru olacağını ifade etmiştir (Kökten, 1947, 226-227). İnan ise bir çalışmada Soğanlı Dere'den Paleolitik bir istasyon olarak bahseder (İnan, 1947, 121).

1.2.Paleolitik Çağ'da Kırıkkale ve Çevresi

Orta Kızılırmak Havzası'nın Paleolitik Çağını aydınlatan bazı buluntu yerlerine Kırıkkale ve çevresinde de rastlanmıştır. Kırıkkale ve çevresinde bu döneme ait buluntu yerleri, Bahşili, Kızıldere, Sarıkayalar, Sivri Dağ ve Kılıçlar'dır.

³ Bu konu hakkında ayrıntılı bilgi için bk., Şenel, 1995; 53; Lloyd, 1998, 16; Akurgal, 1999, 3; Yıldırım, 2002, 15.; Sevin, 2003, 7.

1.2.1. Bahşili

Kırıkkale'nin Bahşili İlçesi'nin hemen kuzey-kuzeybatısında Orta Paleolitik Döneme tarihlendirilen unifacial çekirdek, bipolar Levallois çekirdek, yonga ve yonga parçaları Sağır ve ekibi tarafından tespit edilmiştir (Sağır et al, 2014, 137, Resim 6).

1.2.2. Kızıldere

Kırıkkale'nin Merkez İlçesi'ne bağlı köylerden biri olan Kızıldere Köyü'nün güney-güneybatısında yaylalar olarak adlandırılan sahada, Sağır ve beraberindeki bir ekip tarafından gerçekleştirilen araştırmalarda Orta Paleolitik Çağ'a tarihlendirilen facetela topuklu yongalar ele geçirilmiştir (Sağır et al, 2014, 137, Resim 5).

1.2.3. Sarıkayalar

Kırıkkale'nin Bahşili İlçesi'ne bağlı Sarıkayalar ve Küçüksarıkayalar Köyleri'nde Sağır ve beraberindeki bir ekip tarafından Paleolitik Çağ araştırmaları gerçekleştirilmiştir. Bu kapsamda Küçüksarıkayalar Köyü'nün kuzeyinde Miyosen Dönem çökellere be bunların arasında hayvanlara ait fosil kemik parçalarına rastlanmıştır (Sağır et al, 2014, 137, Resim 7).

Sarıkayalar Köyü'nde yapılan çalışmalarda ise köyün kuzey yamaçlarında Paleolitik Çağ'a tarihlendirilen yonga parçaları ele geçirilmiştir (Sağır et al, 2014, 137, Resim 8).

1.2.4. Sivri Dağ

Kırıkkale'nin Merkez İlçesi'ne bağlı köylerden biri olan Kızıldere Köyü'nün hemen kuzeyinde yer alan Sivri Dağ yakınlarında bulunan bir mağarada Sağır ve beraberindeki bir ekip tarafından Paleolitik Çağ araştırmaları gerçekleştirilmiştir.

Bu alanda yapılan çalışmalarda hayvan kemiklerinden başka herhangi bir kültürel bulguya rastlanılmamıştır. Ancak Sivri Dağ'ın yamaçlarındaki tarlalarda gerçekleştirilen çalışmalarda silekten çift tarafı düzeltilmiş yongalara ve çakmaktaşlarına rastlanmıştır (Sağır et al, 2014, 137, Resim 3).

1.2.5. Kılıçlar

Kırıkkale ili Yahşihan İlçesi'ne bağlı Kılıçlar beldesinin kuzeybatısında Sağır ve beraberindeki bir ekip tarafından Paleolitik Çağ yüzey araştırmaları gerçekleştirilmiştir. Bu araştırmalar çerçevesinde Paleolitik Çağ'a tarihlendirilen yonga parçası ele geçmiştir. Sağır ve beraberindeki bir ekip, Kırıkkale ve çevresinde gerçekleştirdikleri araştırmaların hem bölgenin Neojen dönemi çökellerindeki fosil buluntuları için hem de Paleolitik Çağ insan hareket ve izleri için önemli katkılar sağladığını düşünmektedirler (Sağır et al, 2014, 137, Resim 5).

1.3. Paleolitik Çağ'da Nevşehir ve Çevresi

Kırıkkale ve çevresinden başka Orta Kızılırmak Havzası'nın Paleolitik Çağı'nı aydınlatan bazı yerleşme ve buluntu yerlerine Nevşehir ve çevresinde de rastlanmıştır. Nevşehir ve çevresinde bu döneme ait buluntu yerleri, Acıgöl Etekleri, Avla Dağı, Ürgüp Kara-in, Suvermez ve Tuz Gölü'dür.

1.3.1. Acıgöl Etekleri

Nevşehir'in 18 km. güneybatısı ve Göldağı'nın kuzeybatısındaki Acıgöl'ün eteklerinde bulunmaktadır. Toplanan buluntuların Acıgöl'ün ne tarafından yapıldığına dair bir bilgi verilmemektedir (Harmanakaya-Tanıdı, 1996). Paleolitik Çağa ait yontma taş aletler bulunmuştur. Bulunan parçaların hepsinin hammaddesi obsidyendir. Aletler obsidyen çekirdeklerden koparılmış yongalardandır ve bu aletlerin birer yüzleri işlenmiştir (Kansu, 1945, 294).

1.3.2. Avla Dağ

Nevşehir ili Ürgüp İlçesi'nin 8 km. güney-güneydoğusundadır. Volkanik Avla Dağ yükseltisinde ve bu yükseltinin batı eteklerindedir. Bölgenin Neolitik yerleşmeleri tespit edilmeye çalışılırken tesadüfen Orta Anadolu'nun Paleolitik Çağına katkı sağlayan bazı buluntulara rastlanmıştır. Alt Paleolitik Çağa tarihlenen bu buluntular Avla Dağ ile Damsa Çayı arasındaki vadide, küçük bir derenin taşıdığı birikintiler arasında ele geçmiştir. Yontma taş alet ve artıklarından oluşan buluntulardan en önemlisi hammaddesi bazalt olan iki

yüzeyle el baltasıdır (Todd-Pasquare, 1965, 112). Bunun yanında 1.000'i geçen sayıda obsidyen alet ve artıklarda ele geçmiştir. Adı geçen buluntular, daha önce araştırılmamış bir bölge olan Ürgüp yöresinin Alt Paleolitik Çağını aydınlatması açısından önemlidir (Harmankaya- Tanındı, 1996).

1.3.3.Ürgüp Kara-in

Nevşehir ili Ürgüp İlçesi'nin güneydoğusunda, Kara-in Köyü'nün üstündedir. Tarla olarak kullanılan bu alanlarda Orta Paleolitik Çağa tarihlenen bazı buluntulara rastlanmıştır. Söz konusu köyün yakınında Çakmaklık adı verilen bir mevkiye de çakmaktaşı ocakları bulunmaktadır (Harmankaya-Tanındı, 1996).

Orta Anadolu'da, DTCF bilim adamlarının 1946 yılında yaptıkları araştırmalar sırasında çanak çömlek parçaları, yontma taş aletler ve köyün yakınındaki dere yatağında obsidyenden yapılmış mikrolitler ve yongalar ele geçmiştir. Hammaddesi obsidyen olan ve Mousterien tekniğinde yapılmış iki alet özellikle dikkat çekmektedir. Bu aletler İnan'a göre Orta Paleolitik özellikleri göstermektedir (İnan, 1947, 121-122).

1.3.4.Suvermez

Nevşehir il merkezinin yaklaşık 30 km. güneybatısındaki Suvermez Köyü'nün yakınındadır. Buluntu yeri tam olarak belirtilmemektedir (Harmankaya-Tanındı, 1996). Bölgede yapılan araştırmalar sırasında yontma taş aletler ele geçmiştir. Levallois tekniğinde yapıldıkları belirtilen ve Orta Paleolitik Çağa tarihlenen altı obsidyen yonganın kazıyıcı ve uç kazıyıcı olarak kullanıldığı ifade edilmektedir (Kansu, 1945, 294-295).

Orta Kızılırmak Havzası'nın Kayseri, Nevşehir ve Niğde çevrelerinde Paleolitik Çağa ait buluntulara ve buluntu yerlerine, Ankara ve çevresinde ise hem bu döneme hem de Mezolitik/Epipaleolitik Çağa ait buluntu yerlerine rastlanmıştır. Ankara'daki Macunçay Epipaleolitik yerleşmesi hem Ankara ve çevresinin, hem Orta Kızılırmak Havzası'nın, hem de tüm Anadolu'nun bu dönemini en iyi yansıtan merkezlerden biridir.

Çalışma sahasının yakın çevresinde tarih öncesi dönemlerden Paleolitik ve Epipaleolitik Çağlara ait buluntulara rastlanırken, Orta Kızılırmak Havzası'nın bu yöresinde, Kırşehir ve çevresinde söz konusu dönemlere ait buluntulara şimdilik rastlanılmamıştır.

2.Neolitik Çağ

Tarih öncesi dönemde, Mezolitik (Epipaleolitik) Çağdan sonra Neolitik Çağa geçilmiştir. Bu dönem yaklaşık olarak M.Ö. 8000-5500 yılları arasına tarihlenmektedir (Akurgal, 1995, 13; Harmankaya et al, 1997, 13). Bu dönem çanak çömleksiz Neolitik ve çanak çömlekli Neolitik olarak ikiye ayrılmıştır. Çanak çömlekli Neolitik Çağ ise, ilk ve son olarak iki evreye ayrılır (Sevin, 2003, 21; Harmankaya et al, 1997, 13).Neolitik Çağ insanlığın kültürel gelişiminin en önemli süreçlerinden birisidir. Bu süreçte insanoğlunun yaşam şekli ve geçim kaynaklarında köklü değişiklikler olmuş, bir bakıma günümüz uygarlığının temelleri atılmıştır. İnsanoğlunun yaşamındaki en önemli değişiklik, yerleşik hayata (Bahar, 2010, 185; Sevin, 2003, 18). Paleolitik ve Mezolitik Çağlarda tamamen asalak bir ekonomiye sahip olan Anadolu insanı, Neolitik Çağ ile beraber üretici ekonomiye ulaşmıştır. Neolitik devrin en önemli buluşları arasında tarımın keşfi ile domuz, öküz, koyun ve keçi gibi hayvanların ehlileştirilmesi gelir (Kınal, 1991, 13 vd; Sevin, 2003, 55; Akurgal, 1995, 22; Çiğdem, 1996, 16 vd). Bunun sonucudur ki; insanlar ettikleri ürünleri beklemek için tarlaların civarına yerleşmeye mecbur olmuşlardır. Böylece tarım ile birlikte yerleşik hayat doğmuş ve köyler meydana gelmiştir. Bu çağın bir başka ve en önemli keşfi seramik yapımıdır. Gayet kaba bir hamurdan elle yapılmış olan Neolitik Çağ seramikleri acemi pişirme yöntemleri yüzünden çok defa dışı siyah, içi kırmızı kalmaktaydı. İnsan yaşamını kolaylaştıran malzemelerin bulunması için arayışlar başlamış bundan da ticaret doğmuş, araç-gereç yapımında büyük gelişmeler sağlanmış ve artık insanlar gıda birikimine başlamışlardı (Kınal, 1991, 13 vdd; Sevin, 2003, 18 vdd; Akurgal, 1995, 21 vdd). Ayrıca bu çağda genel olarak, insanlar artık mağaralara sığamaz duruma geldi, toprağa bağlanmağa başladılar, güneşte ve kurutulan çamurun sağlığını öğrenerek, konutlar yaptılar. Böylelikle uygar yaşamın temelleri atıldı. Neolitik Çağ ile Anadolu'daki insan toplulukları Paleolitik Çağda sıkça rastlanan ilkel yaşam biçiminden vazgeçerek, yani doğa ile verdiği savaşı bırakarak, doğadan faydalanma yoluna gitmiştir. Yeni hayat biçiminin ortaya çıkmasını sağlayan en büyük etken Buzul Devri'nin bitişi ve sonrasındaki iklim değişiklikleridir. İklim bu çağın son dönemlerinde daha ılımanlaşmıştı (Bahar, 2010, 185). İnsanlar mağaralardan, sığınaklardan çıkıp, ovalarda akarsu kıyılarında verimli kulübe benzeri barınaklarda yaşamaya başlamışlardır. Geçimlerini sağlamak için avcılık toplayıcılık yerine tarım yapmaya başlamışlardır. Bazı yerlerde ise hayvanların

evcilleştirildiği bile görülmektedir (Sevin, 2003, 18-19). Neolitik Çağda insanların kullandığı araç-gereçler yine taştan yapılmıştır. Ancak hayat şartlarındaki gelişime bağlı olarak alet yapımında bazı gelişmeler olmuştur. Taşlar işlenerek kullanıma uygun hale getirilmiştir. Bu dönemde yaşayanlar, diğer tarih öncesi çağ insanına göre daha ileri seviyeye ulaşmışlardır. Bu dönemdeki buluntular arasında taştan yapılmış delici ve kesici araçlara, ok ve mızrak uçlarına bol miktarda rastlanmaktadır (Harmankaya et al, 1997, 9-10). Bu dönemde dinsel yaşamda da değişiklikler görülmüştür. Evlerin bir bölümü, dini inancın gereği olarak ayrılmıştır. Boğa, bereket ve doğurganlığın simgesi görülerek kutsal sayılmıştır. Birçok evin duvarında boğa başı kabartması ve boğa boynuzunun bulunması bu görüşü destekler (Sevin, 2003, 18-19). Neolitik Çağın önemli gelişmelerinden birisi de kile, elle biçim verilerek ateşte pişirilmesi ve böylelikle günlük işlerde büyük kolaylık sağlayacak olan çanak çömleğin üretilmesi olmuştur. (Sevin, 2003, 48; Harmankaya et al, 1997, 16.). Çünkü insanoğlu bu dönemde köyler kurmasına rağmen, çanak çömleği yapmayı henüz öğrenememişti. Bu dönemde günlük yaşamda kullanılan kap ve kacaklar ahşap ya da taştan yapılmaktaydı. Bu sebeple Neolitik Çağın en erken aşamalarına Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ adı verilir (Sevin, 2003, 21; Harmankaya et al, 1997, 9-10). Anadolu'daki Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ kültürleri Doğu-Güneydoğu Anadolu ve Orta Anadolu olmak üzere iki gruba ayrılır. Doğu ve Güneydoğu Anadolu kültürlerinin Mezopotamya ve Doğu Akdeniz gelenekleriyle, Orta Anadolu kültürlerinin ise yerli karakter taşıdığı genellikle kabul edilir (Sevin, 2003, 47). Çanak Çömleksiz Neolitik Çağda yerleşme yerlerinin seçiminde genellikle hammadde kaynaklarına yakın olan göl ve bataklık kıyısındaki doğal tepeler ile akarsu kenarları ilk sırayı almıştır. Çanak Çömleksiz Neolitik Çağın en önemli yerleşmeleri, Orta Anadolu'da Aksaray yakınlarındaki Aşıklı Höyük, Musular ve Nenezi ile Niğde yakınlarındaki Kayırlıköy, Kaletepe ve Bitlikeler yerleşmeleridir. Bunlardan Aksaray'ın 25 km. güneydoğusundaki ve M.Ö. 8000-7500 yılları arasına tarihlenen Aşıklı Höyük⁴ bu döneme ait farklı mimarisiyle ve bu çağ toplumlarında korunma olgusunun başladığını gösteren çevre duvarı ile dikkat çeker (Esin, 1996, 31-42; Esin-Harmankaya, 1992, 2-12). Orta Anadolu'da Konya Ovası'ndaki Çatalhöyük⁵, Çanak Çömlekli Neolitik Çağ yerleşmelerinin en ünlüsüdür. Bu yerleşmede binden fazla konut ve yedi-sekiz bin nüfusun yaşadığı düşünülmektedir. Bu açıdan Yakın Doğu'nun bilinen en büyük köy ya da kasabalarından biri durumundaydı (Mellaart, 1975, 98 vdd). Çoğunlukla dört beş ev, bir grubu oluşturur ve bu evlerin arasında dini bir mekân bulunurdu. Evlerin duvarları kerpiçtendi, kapıları yoktu ve herkes evine taşınabilir bir merdivenle evin damından iniyordu (Naumann, 1998, 15). Kerpiç mimarisinin en güzel örnekleri de Çatalhöyük'te mevcuttu. Çatalhöyük'ün bir başka dikkat çekici yönü duvar resimleriydi (Bahar, 2010, 192). Bu duvar resimlerinin konuları arasında av ve dans sahneleri, çeşitli insan ve hayvan resimleri ve kabartmaları yer alıyordu (Akurgal, 1995, 5; Sevin, 2003, 48-49; Harmankaya et al, 1997, 17).

2.1. Neolitik Çağ'da Kayseri ve Çevresi

Orta Kızılırmak Havzası'ndaki Kırıkkale ve çevresinde Neolitik Çağ yerleşmelerine rastlanmamakla birlikte, Kayseri ve Nevşehir çevrelerinde bu dönem yerleşmeleri bilinmektedir. Bu yerleşmeler Orta Kızılırmak Havzası'nın Neolitik Çağı hakkında bize bilgi verirler. Orta Kızılırmak Havzası'nda bu döneme ait dikkat çeken belli başlı merkezler Kayseri yakınlarındaki Dededağ, Hacıbeyli, Kumluktepe ve Toparın Pınar yerleşmeleridir.

2.1.1. Dededağ

Kayseri ili Yahyalı İlçesi'nin 9 km. kuzeydoğusunda, Ağaçaşar Köyü'nün güneyinde, oldukça dağlık ve engebeli bir arazide yer alır. Büyük olasılıkla tek tabakalı mevsimlik geçici bir konaklama yeri olan Dededağ⁶ yerleşmesinin doğal bitki örtüsü bozkırdır (Harmankaya et al, 1997).

Orta Anadolu'da, Omura başkanlığında, Japon ekibinin 1990 yılında gerçekleştirdiği Yüzey Araştırması'nda tespit edilmiştir. Omura kesin bir şey söylememekle beraber, bu yerleşmeyi Neolitik Dönem yerleşmeleri arasında göstermektedir. Buluntular hakkında ayrıntılı bilgiler verilmemekle beraber obsidyenden yapılmış aletlerin varlığından bahsedilmektedir (Omura, 1992, 542).

⁴ Aksaray'a 25 km. uzaklıkta olan Aşıklı Höyük hakkında ayrıntılı bilgi için bk; Esin, 1991, 1-34; Esin, 1992, 131-153; Esin, 1993a, 131-146; Esin, 1993b, 179-183; Esin, 1994a, 29-38; Esin, 1994b, 77-95; Esin, 1995a, 61-77; Esin, 1995b, 135-146.; Esin, 1996, 31-42; Esin et al, 1991, 123-174; Esin-Harmankaya, 1992, 2-12; Esin-Harmankaya, 1997, 2-3.

⁵ M.Ö. 7.020-6.500 yılları arasına tarihlendirilen Çatalhöyük hakkında ayrıntılı bilgi için bk, Mellaart, 1962a, 49-52; Mellaart, 1962b, 41-65; Mellaart, 1963a, 43-103; Mellaart, 1963b, 29-38; Mellaart, 1963c, 19-32; Mellaart, 1963d, 721-740; Mellaart, 1964a, 39-119; Mellaart, 1964b, 36-40; Mellaart, 1965, 43-49; Mellaart, 1966a, 165-191; Mellaart, 1966b, 1-15; Mellaart, 1967; Hodder, 1996; 43-48.

⁶ Dededağ, Kültepe kazılarını yürüten Kulakoğlu tarafından "Kayseri Arkeolojik Yüzey Araştırmaları (KAYAP)" kapsamında ele alınmış ve Kalkolitik Çağ'a tarihlendirilmiştir (Kulakoğlu et al, 2011, 415).

2.1.2.Hacıbeyli Höyüğü

Kayseri ili Yeşilhisar İlçesi'nin yaklaşık 26 km. kadar güneyinde, Hacıbeyli Köyü'nün 1,5 km. doğusunda yer almaktadır.

Yay Gölü'ne güneyden açılan bir vadinin yamacında yer alan, ovale yakın biçimli olan höyük, 100 m. çapında ve 10 m. yüksekliğindedir. Tepenin üstü ve güneyi günümüzde tarla olarak kullanılmaktadır. Höyüğün doğu eteklerinde Aladağ'dan doğup, güneyden kuzeye doğru akan ve Yay Gölü'ne dökülen bir dere bulunmaktadır (Harmankaya et al, 1997).

İlk defa 1990 yılında Kaman Kalehöyük'te kazı yapan Japon ekibinin İç Anadolu yüzey Araştırmaları kapsamında Kırşehir, Kayseri ve Aksaray bölgesinde yaptıkları incelemeler sırasında tespit edilmiştir. Höyükte, Neolitik Çağ bulgularının var oluşu, ilerleyen yıllarda daha ayrıntılı çalışmaların yapılmasına yol açmıştır (Omura, 1992, 542).

Höyüğün yüzeyinde ele geçen buluntularda Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ dışında Demir Çağ ve Eski Tunç Çağ'ı çanak çömlek parçaları ele geçmiştir. Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ tabakasında, yanmış toprak katmanları bulunmaktadır. Yapılan araştırmaların sonuçlarına göre evlerin duvarları kerpiç, tabanları çaytaşıdır. Yoğun kül ve kömür parçaları damların örgüsü hakkında fikir vermemektedir. Burada yaşayanlar yontma taş endüstrisinin hammaddesi olan obsidyeni tercih etmişlerdir. Hacıbeyli Höyükten elde edilen buluntular teknolojik ve tipolojik bakımdan incelenmiştir. Bunlar arasında dilgi ve yonga çekirdekleri vardır. Dilgilerin fazla oluşu hâkim taş endüstrisinin dilgilerden oluştuğu fikrini vermektedir. Yerleşmede dilgi ve yongalardan başka bıçaklar, kalemler, deliciler ve kazıyıcılar da vardır (Fuji, 1995, 133, fig.1).

Höyüğün alt tabakasının Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ'a tarihlenebileceği, Aksaray yöresindeki Aşıklı Höyük bulgularına benzemesinden dolayı ileri sürülmüştür. Bu yerleşme yeri İç Anadolu'da Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ açısından incelenmesi gereken yerleşme yerlerinden biridir (Harmankaya et al, 1997).

2.1.3.Kumluktepe Höyüğü

Kayseri İli İncesu ilçesinin yaklaşık 1.5 km. kadar kuzeydoğusundadır (Harmankaya et al, 1997).

Kumluktepe⁷ önce Todd (Todd, 1965, 34-36; Todd, 1968, 103-107; Todd, 1980) ve daha sonra Omura (Omura, 1992, 592) başkanlığındaki Japon ekibi tarafından ziyaret edilmiştir.

Yeşilhisar ve Kayseri Ovaları arasında bir vadi üzerinde bulunan höyük, 150 m. çapında ve yaklaşık 5 m. yüksekliğindedir. Anadolu'nun tüm höyükleri gibi Kumluktepe Höyük'te tahribata uğramıştır. 1960'lı yıllarda başlayan bu tahribat günümüzde de devam etmektedir. Kumluktepe'deki tahribat, bölgede yapılan tarım alanlarının yerleşmeye doğru ilerlemesinden ve kaçak yapılan kazılardan kaynaklanmaktadır. Köylülerin gerçekleştirdiği kaçak kazılar sonucunda, höyüğün batı kesiminde, geç devire ait bir mezar odasına rastlanmıştır (Harmankaya et al, 1997).

Kumluktepe'de ele geçen ve Neolitik Çağ'a tarihlenen çanak çömleklerin analizi sonucunda yerleşme de iki mal grubunun varlığı tespit edilmiştir. Bunlardan biri koyu yüzlü açık mal, diğeri de açık kahverengi ve kaba mal grubudur (Todd, 1980, 53).

Höyükte neredeyse ilk çalışmaları başlatan Todd tarafından 1.925 adet yontma taş aletleri bulunmuştur. Bu aletlerin 1.347 tanesi yongalardan oluşmaktadır. Bunların yanı sıra dilgiler, deliciler, kazıyıcılar ve az sayıda çekirdek ele geçen buluntular arasındadır. Bu yerleşmedeki yontma taş aletleri ağırlıklı olarak obsidyenden yapılmıştır (Todd, 1980, 80 vd). Ayrıca az da olsa hammaddesi çakmaktaşı olan aletler de toplanmıştır.

2.1.4.Toparın Pınar

Kayseri ili Develi İlçesi'nin 18 km. kuzeybatısında, Çayırözü Köyü'nün güneyinde yer alan düz yerleşim alanıdır⁸.

Omura başkanlığındaki Japon ekibinin, Orta Anadolu Yüzey Araştırmalarının 1990 yılı çalışmalarında saptanmıştır. Olasılıkla mevsimlik geçici bir konaklama yeridir (Harmankaya et al, 1997). Bu döneme ait buluntular bir kanal toprağının içinden çıkarılmıştır. Ancak bu kanalın yeri ve niteliği hakkında

⁷ Kumluktepe Höyük, Kültepe kazılarını yürüten Kulakoğlu tarafından "Hacafer 2" adı ile isimlendirilmiştir (Kulakoğlu et al, 2012, 221, Resim, 13-14).

⁸ Toparın Pınar, Kültepe kazılarını yürüten Kulakoğlu tarafından "Kayseri Arkeolojik Yüzey Araştırmaları (KAYAP)" kapsamında ele alınmış ve "Toparın Pınar" adıyla isimlendirilmiştir (Kulakoğlu, 2012, 221).

bilgi verilmemektedir. Sadece obsidyen buluntulardan bahsedilmekte ve bunların geniş bir alana yayıldığı ileri sürülmektedir. Olasılıkla Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ yerleşmeleri arasındadır (Omura, 1992, 542).

2.2. Neolitik Çağ'da Nevşehir ve Çevresi

Kayseri'den başka Orta Kızılırmak Havzası'nın Nevşehir yöresinde de Neolitik Çağ buluntu ve yerleşimlerine rastlanmıştır. Bunlardan bazıları hem Paleolitik hem de Neolitik buluntularıyla, bazıları ise sadece bu döneme özgü buluntuları ile dikkat çekerler. Ayrıca Nevşehir ve çevresinde Çanak Çömlekli ve Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ yerleşmelerinin her ikisine birden rastlanmaktadır.

Nevşehir yöresindeki bu yerleşmeler, Avla Dağ, Damsa, Değirmenönü, Hassanlar, İğdeli Çeşme, İlfat Kayalığı ve Samsunhöyük'tür.

2.2.1. Avla Dağ

Nevşehir ili Ürgüp İlçesi'nin yaklaşık 8 km. kadar güneydoğusunda ve Karlık Köyü'nün 2 km. yakınında yer alır (Harmankaya et al, 1997).

1960'lı yılların başlarında İç Anadolu Bölgesi'nde Maden Teknik Arama adına yapılan jeolojik amaçlı araştırmalar sırasında yontma taş alet ve artıklarına rastlanmıştır. Bu döneme ait buluntular, bu çevrede bulunan Avla Dağ'ın 300 m. aşağıdaki batı terasında, Damsa Çayı Vadisi'nin doğu tarafında ele geçmiştir (Todd-Pasquare, 1965, 95-112).

Yerleşmenin batı kısımlarında Neolitik Çağ malzemelerinden başka, Paleolitik Çağ'a⁹ ait buluntulara ve Eski Tunç Çağı II-III'e tarihlenebilecek çanak çömlek parçalarına rastlanmıştır. Neolitik Çağ'a tarihlenen çanak çömlekler kum katkılı hamurlu ve kahve ya da siyah açkılı mallardan oluşmaktadır (Todd-Pasquare, 1965, 95-112).

Yerleşmede ele geçen yontma taş aletlerin büyük çoğunluğu obsidyenden, bir kısmı ise çakmaktaşı ve bazalttan yapılmıştır. Bu aletlerin bulunuş şekli ve yoğunlukları konusunda herhangi bir bilgi verilmemekle birlikte, bunların çoğu dilgi ve yongalardan oluşmaktadır. Ele geçen dilgiler arasında az da olsa orak ve bıçak malzemelerinin varlığı, burasının Neolitik Çağ yerleşmesi olduğu fikrini kuvvetlendirmektedir (Harmankaya et al, 1997).

Avla Dağ olasıyla avcı ve toplayıcı grupların sahası içinde kalan bir bölgedir. Hem Çanak Çömleksiz Neolitik Çağ'da hem de Çanak Çömlekli Neolitik Çağ'da yerleşim gördüğü düşünülmektedir.

2.2.2. Damsa

Nevşehir ili Ürgüp İlçesinin güneyindeki Damsa Baraj Gölü'nün batı kıyısında, günümüzde sayfiye yeri olarak kullanılan bir alandadır (Harmankaya et al, 1997).

Bu alanda Damsa Baraj Gölü'nün mevsimsel olarak alçalıp yükselmesi ile sürüklenen alet ve artıklara rastlanmıştır. Bu aletler arasında iki vurma düzlemlil dilgiler, omurgalı dilgiler, ön kazıyıcılar ve ışlık yerlerinde ön işleme sırasında oluşan bazı artık parçalar bulunmaktadır (Balkan Atlı-Cauvin, 1998, 222).

2.2.3. Değirmenönü

Nevşehir ili Avanos İlçesi Özkonak Kasabası'nın kuzeyindeki Değirmenönü Mevkii'ndedir. Şenyurt tarafından yapılan yüzey araştırmaları sırasında tespit edilmiştir.

Ağaçlık bir alanda yer almaktadır. Birkaç tabakadan oluşan bu düz yerleşme, yaklaşık 100 x 150 m. boyutlarındadır. Yerleşmeden elde edilen buluntular bu dönem ve sonrasına tarihlenir. Yerleşmenin üst kısımları tarım alanıdır. Değirmenönü'nün yer aldığı bölgede bu dönem ve diğer tarihöncesi dönemlere tarihlenen çanak çömlek parçalarına rastlanmıştır (Şenyurt, 2000, 371-372, Res, 11).

2.2.4. Hassanlar

Nevşehir-Kırşehir il sınırı arasındadır. Nevşehir ili Hacıbektaş ilçesine bağlı Hasanlar Köyü'nün hemen yanında bulunan bu yerleşme, Anadolu'daki orta boyutlu höyüklerden biridir (Harmankaya et al, 1997).

⁹ Avla Dağ, Paleolitik Çağ buluntuları ile de tanınmaktadır. Ancak burada ele geçen taş aletlerin net tarihlendirmesi yapılmamıştır. Buluntuları değerlendiren Esin, Levallois tekniğe sahip aletlerin varlığından yola çıkarak bölgede yerleşimin başladığı ilk dönem için Üst Paleolitik'i önerse de, tarihlendirmenin güçlüğünden de bahseder (Esin, 1981, 8)

Yerleşme yeri Seyfe Gölü'nün de bulunduğu Çerçi Çölü düzlüğünde yer almaktadır. Yerleşmenin hemen yakınlarından Kolaycık Deresi'nin bir kolu akmaktadır. Bundan başka yine höyüğün hemen yanından yazları kuruyan küçük bir dere akmaktadır. Seyfe Gölü ve çevresindeki bataklıklar, bu yerleşmenin ana sınırlarını oluşturmaktadır.

Omura tarafından gerçekleştirilen İç Anadolu Bölgesi yüzey araştırmalarının 1989 yılı çalışmalarında tespit edilmiştir. Obsidyen buluntuları ile dikkat çeken bu yerleşme yerinde ele geçen çanak çömlek parçaları hakkında herhangi bir bilgi verilmemektedir. Hassanlar Höyük'ten çanak çömlek buluntularından başka dilgiler ve baskı düzeltici uçları da toplanmıştır (Omura, 1991, 71).

Çok yakın bir zamana kadar Kırşehir ili sınırlarında yer alan Hassanlar Kırşehir ve çevresinin Neolitik Çağ'ına ışık tutması açısından önemli bir yerleşmedir.

2.2.5.İğdeli Çeşme

Nevşehir'in güneybatısında, Acıgöl'ün yaklaşık 7 km. batısında ve Aksaray-Nevşehir karayolunun üzerindedir (Harmankaya et al, 1997).

Tarih boyunca insanlar bir coğrafyayı yerleşim yeri olarak seçerken dikkat ettikleri en önemli unsurlardan biri su kaynaklarına yakınlıktır. Bu höyüğün yerleşme yeri olarak seçilmesinde de çevresinde bulunan su kaynakları önemli bir rol oynamıştır. İğdeli Çeşme yüksekliği fazla olmayan yayvan bir höyük veya düz yerleşme yeridir. Tarım alanlarının içinde yer aldığından sürülerek büyük ölçüde tahrip olmuştur. Bu açıdan yerleşmenin büyüklüğünü tespit etmek imkânsızdır. Yerleşmedeki obsidyen buluntuları büyük bir alana dağılmış durumdadır. İğdeli Çeşme'de Neolitik Çağ bulguları dışında Eski Tunç Çağı II'ye ait bazı buluntularda vardır. Yerleşmede gerçekleştirilen yüzey araştırmalarında Neolitik Çağ'a ait hiçbir Çanak Çömlek parçası bulunamamıştır. Ancak burası diğer buluntulara bakılarak çanak çömleksiz Neolitik Çağ'dan ziyade Çanak Çömlekli Neolitik Çağ'ın ilk evrelerine tarihlenmelidir (Todd, 1968, 105-106).

İğdeli Çeşme obsidyen yataklarına çok yakın bir alanda yer aldığından dolayı doğal olarak obsidyen bu yerleşmede ana malzeme olarak kullanılmıştır. Buradan kalem ve kazıyıcıların yanı sıra çok büyük sayıda yonga artığı bulunmuştur. Buluntuların büyük oranda artık yontma taş malzemelerinden oluşması burasının mevsimlik bir konaklama veya bir işlik yeri olabileceğini göstermektedir.

2.2.6.İlfat Kayalığı

Nevşehir ili, Acıgöl ilçesi, Karacaören Köyü sınırları içinde yer almaktadır. Şenyurt tarafından yapılan yüzey araştırmasında saptanmıştır. İlfat Kayalığı'nın bulunduğu alan aynı zamanda önemli bir obsidyen yatağıdır. Buradan toplanan kahverengi ve siyah obsidyen parçaları elde edilmiştir. Bunlar arasında işlenmiş olanlara da rastlanmıştır. Bu buluntulardan yola çıkılarak yerleşme çanak çömleksiz döneme tarihlendirilmiştir (Şenyurt, 1999, 456, Res, 21).

2.2.7.Samsunhöyük

Nevşehir ili, Kozaklı İlçesi'ne bağlı Çayıçi Köyü yakınlarında, Kalecik Beldesi'nin 8.5 km. batısında, Hacıbektaş İlçesi'ne bağlı Hasanlar Köyü'nün 6 km. kuzeyinde ve Hacıbektaş ilçe sınırında yer almaktadır (Türker, 2015, 235).

Yerleşmeyi önce Şenyurt (Şenyurt, 2000, 367) daha sonra Türker (Türker, 2015, 235) ziyaret etmiştir. Samsunhöyük'ün batı yamaçlarında bu dönem ve sonrasına ait buluntular ele geçmiştir (Şenyurt, 2000, 367, Res, 4). Bölgedeki yerleşim, höyük alanından sınırlı olmayıp vadiye uzanan kuzeydoğu terasında devam etmektedir. Tektonik vadi çöküntüsü içerisinde gözlenen mağaralara ait olması muhtemel küçük girişler, buralarda yerleşim izleri olması ihtimalini de kuvvetlendirmektedir. Höyük yüzeyinde ve yaygın çevresinde görülen çanak çömlek parçaları Neolitik Çağ'dan başlayarak, Kalkolitik, Eski-Orta Tunç, Demir Çağı, Hellenistik ve Roma Dönemi'ne kadar uzanmaktadır. Ayrıca yerleşmeden bir ezgi taşı ile sürtme taşı bulunmuştur (Türker, 2015, 235-236, Res, 6).

Sonuç

Bilindiği gibi Anadolu, Asya, Avrupa ve Afrika kıtaları arasında bağlantı sağladığı gibi verimli topraklara da sahiptir. Ayrıca yeraltı ve yerüstü zenginlikleri, akarsularının bolluğu, ikliminin elverişli olması, Anadolu'nun tarih öncesi çağların başından itibaren yerleşme görmesinin başlıca sebebidir. Orta Kızılırmak Havzası da Anadolu'nun verimli bölgelerinden biridir.

Orta Kızılırmak Havzası tarih öncesi çağların en başından itibaren yoğun bir yerleşme görmüştür. Paleolitik olarak bilinen ve Eski Taş Çağı da denen dönemde havzanın Kayseri, Nevşehir ve Kırıkkale çevrelerinde bu döneme ait buluntu ve yerleşmelere rastlanmıştır. Cilalı Taş Çağı olarak anılan Neolitik Çağda ise havzanın Kayseri ve Nevşehir çevrelerinde yerleşmeye rastlanırken, Kırıkkale ve çevresinde henüz bu döneme ait buluntulara rastlanmamıştır. Ancak son yıllarda artarak devam eden yüzey araştırmaları, havzanın bu dönemlerine ait yerleşmelerin hem sayısının artmasını hem de bölgenin bu dönemlerinin daha iyi aydınlatılmasını sağlayacaktır.

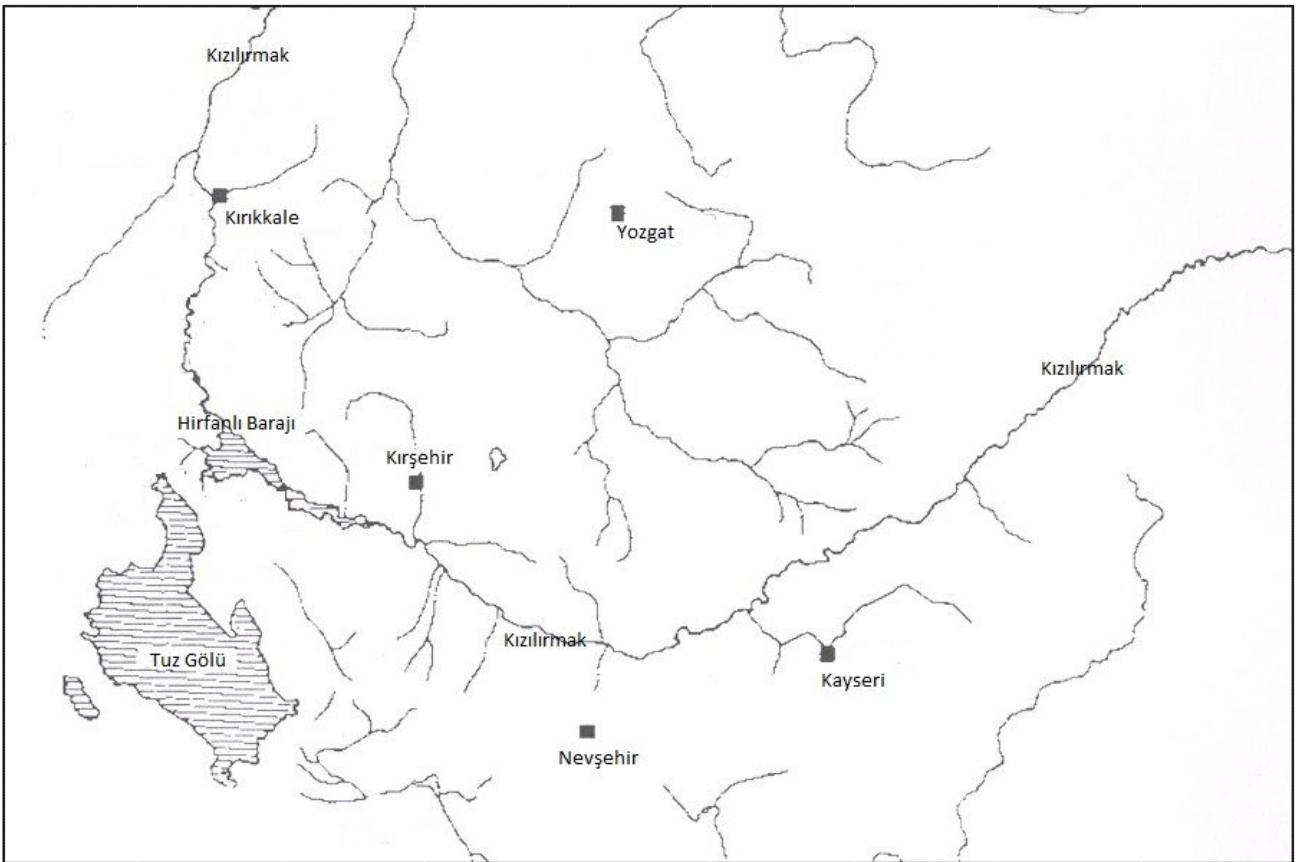
KAYNAKÇA

- Akurgal, Ekrem (1995). *Anadolu Uygarlıkları*. İzmir.
- Akurgal, Ekrem (1999). *Anadolu'nun Kültür Tarihi*. Ankara.
- Bahar, Hasan (2010). *Eskiçağ Uygarlıkları*, Konya.
- Balkan Atlı, Nur - Cauvin Marie Claire (1998). 1996 Aksaray, Nevşehir, Niğde İlleri Obsidien Yüzey Araştırması. *AST 15/2*, 219-231.
- Campbell Reginald Thompson, (1910). One some Prehistoric Stone Implements from Asia Minor. *MAN 10*, S. 38-39, London, 71.
- Çiğdem, Süleyman (1996). *Eski Anadolu İnsanının Geçim Kaynakları ve Yaşama Biçimleri*. Yayınlanmamış Doktora Tezi Atatürk Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Erzurum.
- Diñcol, Ali (1982). Hititler. *Anadolu Uygarlıkları Görsel Anadolu Tarihi Ansiklopedisi 1*, 18-120.
- Erzen, Afif (1992). *Doğu Anadolu ve Urartular*, Ankara.
- Esin, Ufuk (1981). *İlk Üreticiliğe Geçiş Evresinde Anadolu ve Güneydoğu Avrupa II. Kültürler Sorunu*, İstanbul Ü. Edebiyat Fakültesi Yayını. 2681, İstanbul.
- Esin, Ufuk (1991). Aşıklı Höyük (Kızılırmak-Aksaray Kurtarma Kazısı 1989). *TAD 29*, 1-34.
- Esin, Ufuk (1992). 1990 Aşıklı Höyük Kazısı (Kızılırmak Köyü-Aksaray İli). *KST XIII/1*, 131-153.
- Esin, Ufuk (1993a). 1991 Aşıklı Höyük (Aksaray İli Kızılırmak Köyü) Kurtarma Kazısı. *KST XIV/1*, 131-146.
- Esin, Ufuk (1993b). Copper Beads of Aşıklı. *Aspects of Art and Iconography: Anatolia and its Neighbors Studies in Honor of Nimet Özgüç*, Eds., M.Mellink-E.Porada-T.Özgüç, Ankara, 179-183.
- Esin, Ufuk (1994a). Akeramik Neolitik Evrede Aşıklı Höyük. *TTKong*, 11, 29-38.
- Esin, Ufuk (1994b). 1992 Aşıklı Höyük (Kızılırmak-Aksaray) Kurtarma Kazısı. *KST XV/1*, 77-95.
- Esin, Ufuk (1995a). Early Copper Metallurgy at the Pre-Pottery Site of Aşıklı. *Halet Çambel için Prehistorya Yazıları*, 61-77.
- Esin, Ufuk (1995b). Aşıklı Höyük ve Radio-Aktif Karbon Ölçümleri. *İ. Metin Akyurt-Bahattin Devam Anı Kitabı*, Eski Yakın Doğu Kültürleri Üzerine İncelemeler, Eds., A.Erkanal-H.Erkanal-H.Hüryılmaz-A.T.Ökse, Arkeoloji ve Sanat Yayınları, 135-146.
- Esin, Ufuk (1996). On Bin Yıl Öncesinde Aşıklı: İç Anadolu'da Bir Yerleşim Modeli. *Tarihten Günümüze Anadolu'da Konut ve Yerleşme Türkiye Ekonomik ve Toplumsal Tarih Vakfı Yayınları*, 31-42.
- Esin, Ufuk (1998). Paleolitik'ten İlk Tunç Çağının Sonuna: Tarihöncesi Çağların Kapadokya'sı. *Kapadokya*, 62-123.
- Esin et al (1991) (U. Esin-E.Bıçakçı-M.Özbaşaran-N.Balkan-Atlı), Salvage Excavations At The Pre-Pottery Site Of Aşıklı Höyük in Central Anatolia. *Anatolica*, 17, Leiden, 123-174.
- Esin, Ufuk -Harmankaya, Savaş (1992). Aşıklıhöyük: Akeramik Neolitik Evrede Yeni Bir Kültür Modeli. *Arkeoloji ve Sanat*, 54-55, 2-12.
- Esin, Ufuk -Harmankaya, Savaş (1997). Aşıklı'dan Son Haberler. *Haberler*, Sayı: 3, Ocak 1997, 2-3, Eskiçağ Bilimleri Enstitüsü, İstanbul.
- Esin, Ufuk -Harmankaya, Savaş (1992). Aşıklıhöyük: Akeramik Neolitik Evrede Yeni Bir Kültür Modeli. *Arkeoloji ve Sanat*, 54-55, 2-12.
- Fujii, S. (1995). Hacıbeyli Höyük: A Pre-pottery Neo-lithic Site in the Yay-Gözü Lake Basin Central Anatolia. *Essays on Ancient Anatolia and its Surroundings Civilization, Bulletin of the Middle Eastern Culture Center in Japan*, 8, Ed. T.Mikasa, Japan, 131-152.
- Güngördü, Ersin (1989). *Kırşehir'in Kuruluşu-Gelişmesi ve Fonksiyon Alanları*. Yayınlanmamış Doktora Tezi Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Coğrafya Anabilim Dalı, Ankara.
- Harmankaya, Savaş - Tanındı, Oğuz (1996). *TAY, Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 1, Paleolitik/Epipaleolitik*. İstanbul.
- Harmankaya et al (1997). Harmankaya, Savaş - Tanındı, Oğuz - Özbaşaran, Mihriban. *TAY, Türkiye Arkeolojik Yerleşmeleri 2, Neolitik*. İstanbul.
- Hodder, Ian (1996). Çatalhöyük: 9000 Year Old Housing and Settlement in Central Anatolia. *Tarihten Günümüze Konut ve Yerleşme*, İstanbul, 43-48.
- İnan, Afet (1967). Ankara-Samsun Arasında Tarih Gezisi (26 Mayıs-11 Haziran 1946). *DTCFD 5*, 119-152.
- Kansu, Şevket Aziz (1945). Hatay'da (Antakya) Bulunan Üst Aşölen (Micoque) ve Niğde-Nevşehir Çevrelerinde Toplanan Levalloisien Aletler Hakkında Bir Not. *Belleten*, 293-295, Ankara.
- Kınal, Firuzan (1991). *Eski Anadolu Tarihi*. Ankara.
- Kulakoğlu et al, (2011). Kulakoğlu Fikri. - Kutlu Emre - Kontani Ryoichi - Tsumura Hiroomi -Ezer Sabahattin. Kayseri Arkeolojik Yüzey Araştırması Projesi (Kayap) 2008 Yılı Çalışmaları Sonuç Raporu. *AST XXVII/III*, 305 - 317.
- Kulakoğlu et al, (2012). Kulakoğlu Fikri. - Kutlu Emre - Kontani Ryoichi - Ezer Sabahattin. Kayseri Arkeolojik Yüzey Araştırması Projesi (Kayap) 2010 Yılı Çalışmaları. *AST XXIX/III*, 215-235.
- Kökten, İsmail Kılıç (1947). Bazı Prehistorik İstasyonlar Hakkında Yeni Gözlemler. *DTCFD 5/1-5*, 223-236.
- Lloyd, Seton (1998). *Türkiye'nin Tarihi*. Çev. E. Varinlioğlu, Ankara.
- Maisels, C. K. (1999). *Uygarlığın Doğuşu*. Ankara.
- Mellaart, James (1962a). Çatalhöyük Excavations, 1961. *TAD 11/2*, 49-52.
- Mellaart, James (1962b). "Excavation at Çatal Höyük, First Preliminary Report, 1961. *AS 12*, 41-65.
- Mellaart, James (1963a). Excavation at Çatal Höyük, Second Preliminary Report 1962. *AS 13*, 43-103.
- Mellaart, James (1963b). Deities and Shrines of Neolithic Anatolia, Excavation at Çatal Höyük. *Archeology 16/1*, 29-38.
- Mellaart, James (1963c). Çatal Höyük Excavations, 1962. *AA 78*, 19-32.
- Mellaart, James (1963d). Çatal Höyük Excavations, 1963. *AA 78*, 721-740.
- Mellaart, James (1964a). Excavation at Çatal Höyük, Third Preliminary Report. *AS 14*, 39-119.
- Mellaart, James (1964b). Excavation at Çatal Höyük 1962, Summary of Result. *TAD 12/1*, 36-40.
- Mellaart, James (1965). Excavation at Çatal Höyük 1963. *TAD 12/2*, 43-49.
- Mellaart, James (1966a). Excavation at Çatal Höyük 1965, Fourth Preliminary Report. *AS 16*, 165-191.
- Mellaart, James (1966b). Çatal Höyük Excavation, 1965", *AA 81*, 1-15.
- Mellaart, James (1967). *Çatal Höyük: A Neolithic Town in Anatolia*. London.
- Mellaart, James (1975). *The Neolithic of the Near East*. London.
- Memiş, Ekrem (1989). *Eskiçağ Türkiye Tarihi*. Konya.
- Naumann, Rudolf (1998). *Eski Anadolu Mimarlığı*. Ankara.
- Omura, Sachiro (1991). 1989 Yılı Kırşehir, Yozgat, Nevşehir, Aksaray İlleri Sınırları İçinde Yürütülen Yüzey Araştırmaları. *AST VIII*, 69-90.

- Omura, Sachiro (1992). 1990 Yılı Orta Anadolu'da Yürütülen Yüzey Araştırmaları. *AST IX*, 541-560.
- Sağır et al, (2014). Sağır Mehmet - Özer, İsmail - Baykara, İsmail - Şahin, Serkan - Sağır, Seçil. 2012 Yılı Kırıkkale ve Çorum İlleri Yüzey Araştırması. *AST XXXI/II*, 136-145.
- Sevin, Veli (2003). *Anadolu Arkeolojisi*. İstanbul.
- Şenel, Alaaddin (1995). *İlkel Topluluktan Uygur Topluma Geçiş Aşamasında Ekonomik, Toplumsal ve Düşünsel Yapıların Etkileşimi*. Ankara.
- Şenyurt, Yücel (1999). Nevşehir İli 1997 Yılı Yüzey Araştırması. *AST XVI/I*, 451-466.
- Şenyurt, Yücel (2000). Nevşehir İli 1998 Yılı Yüzey Araştırması. *AST 17/2*, 365-380.
- Tomsky, Jan (1982). *Das Altpaleolithikum im Vorderen Orient, Beihefte zum Tübingen Atlas des Vorderen Orient*. Reihe B, N. 18, Dr. Ludwig Reichert, Wiesbaden.
- Todd, Ian (1965). Recent Archaeological Research in Turkey: Surface Finds from various Sites. *AS 15*, 34-36.
- Todd, Ian (1968). Preliminary Report on a Survey of Neolithic Sites in Central Anatolia. *TAD 15/2*, 103-107.
- Todd, Ian (1980). *The Prehistory of Central Anatolia I: The Neolithic Period, Studies in Mediterranean Archaeology*. LX, Paul Astroms Förlag, Göteborg.
- Todd, Ian - Pasquare (1965). The Chipped Stone Industry of Avla Dağ. *AS 15*, 95-112.
- Türker, Atila (2015). Tunç Çağlarında Nevşehir Kültürlerinin Araştırılması 2012-2013 Yılı Çalışma Raporu: Hacibektaş ve Çevresi. *AST XXXII/I*, 231-252.
- Yıldırım, Recep (2002). *Uygurluk Tarihine Giriş (İlkçağ Tarih ve Uygurlukları)*. İzmir.

HARİTA

Orta Kızılırmak Havzası